

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 7, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 339.982

*М. М. Бабич,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ "Університет "Україна"*

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

*N. N. Babich,
PhD, assistant professor of business economics,
Nicholas Interregional Institute of Human Development University "University" Ukraine"*

FINANCIAL COMPONENT OF FOOD SECURITY

*Н. Н. Бабич,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ "Університет" Україна"*

ФИНАНСОВАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАНЫ

Стаття присвячена актуальним проблемам забезпечення продовольчої безпеки країни та пов'язаного з нею фінансового аспекту функціонування продовольчого ринку у частині реалізації цінової політики. Визначено пріоритетні напрями та фінансові механізми розвитку продовольчого сектора в Україні.

The article is devoted to actual problems of food security and associated financial aspects of the food market in terms of implementing pricing policies. The priority areas and financial mechanisms of the food sector in Ukraine.

Статья посвящена актуальным проблемам обеспечения продовольственной безопасности страны и связанного с ней финансового аспекта функционирования продовольственного рынка в части реализации ценовой политики. Определены приоритетные направления и финансовые механизмы развития продовольственного сектора в Украине.

Ключові слова: фінансовий механізм, продовольча безпека, споживчий ринок, цінова політика, індекс цін.

Keywords: financial mechanism, food safety, consumer market pricing, the price index.

Ключевые слова: финансовый механизм, продовольственная безопасность, потребительский рынок, ценовая политика, индекс цен.

Постановка проблеми. За останній період світова спільнота істотно активізувала дискусію щодо запобігання цінової ескалації на продовольство як небезпечному для економік багатьох країн явищу. Робиться акцент на важливості вдосконалення фінансових механізмів організації торгівлі основними сировинними сільськогосподарськими товарами, тому ініціативи багатьох міжнародних організацій, зокрема Світового банку, скеровані на заохочення компаній у країнах, що розвиваються, до страхування від різких коливань цін на продукти харчування на ринках деривативів. Разом з тим, внаслідок неефективного реформування аграрного сектору та скорочення грошових доходів громадян країни призвело до розбалансування внутрішнього ринку, до падіння споживчого попиту й зубожіння маси населення, що ставить під загрозу забезпечення продовольчої безпеки країни.

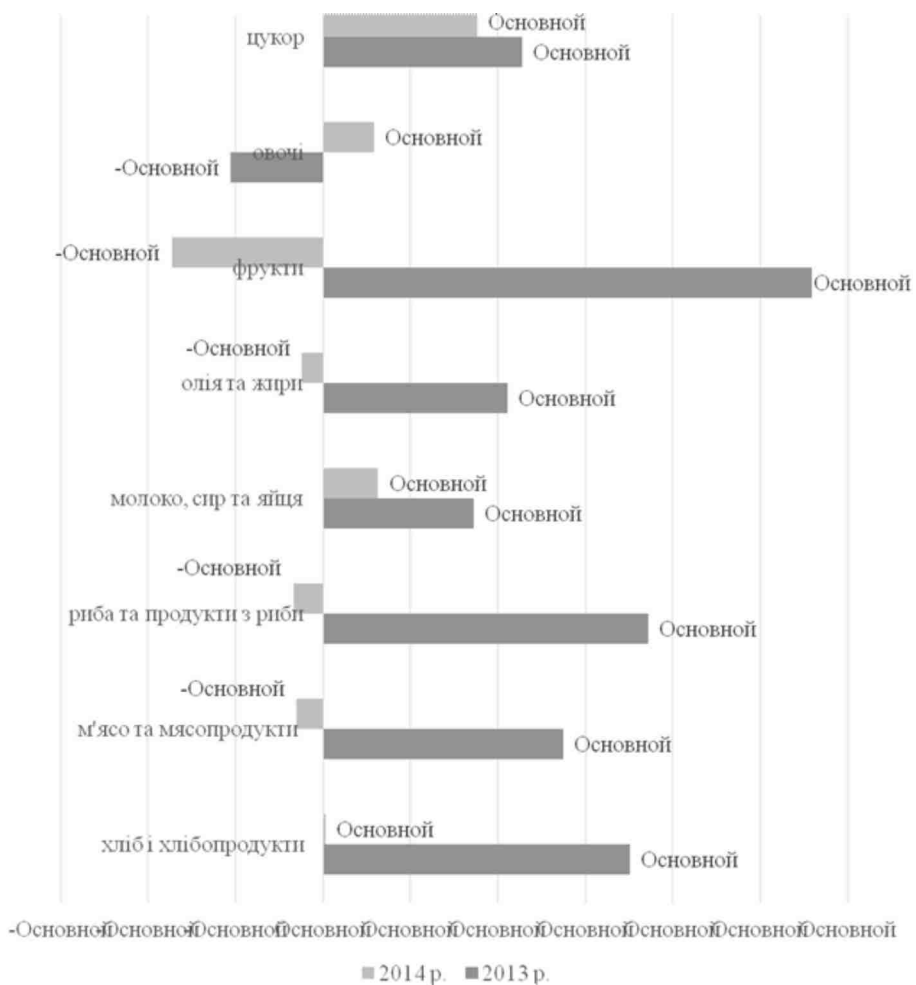
Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Забезпечення цінової стабільності вітчизняного продовольчого ринку є важливим завданням. Щоб виконати його, потрібно застосувати інноваційні підходи, зокрема розбудувати фінансові механізми з удосконалення торгівлі, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Ця проблема висвітлюється в наукових працях іноземних і вітчизняних фахівців, серед яких слід зазначити Й. Брауна, Дж. Бафеса, М. Іваніча, У. Мартіна, Х. Замана та ін.

Мета дослідження. Дослідити проблеми забезпечення продовольчої безпеки країни та пов'язаного з нею фінансового аспекту функціонування продовольчого ринку у частині реалізації цінової політики. Визначити пріоритетні напрями та фінансові механізми розвитку продовольчого сектора в Україні.

Виклад основного матеріалу досліджень. Від останньої світової продовольчої кризи 2007–2008 років цінова ситуація на внутрішньому продовольчому ринку лишається напруженою. За даними Державної служби статистики України цінова ситуація на споживчому ринку у 2014р. характеризувалася значною інфляцією: зростання цін (тарифів) становило 24,9%, що в багато разів перевищило показник 2013р. (0,5%), і було найвищим за останні чотирнадцять років незалежності України [1]. Інфляція за 2014р. сформувалася за рахунок таких факторів, як економічні й політичні шоки, дисбаланси на тлі анексії Автономної Республіки Крим і антитерористичної операції на сході країни. Вагомим чинником також стали адміністративні підвищення цін одразу в декількох сегментах ринку. Це стосується насамперед масштабних підвищень тарифів на природний газ, опалення, воду, водовідведення, електроенергію, а також подорожчання транспортних і телекомунікаційних послуг. Прискорюючу роль відіграло суттєве зростання цін на продукти харчування. Крім того, девальваційні процеси на валютному ринку спричинили подорожчання товарних груп з вагомою часткою імпорту, а напружена ситуація на ринку нафтопродуктів призвела до суттєвого зростання цін на паливо й мастила і, як наслідок, на транспортні послуги.

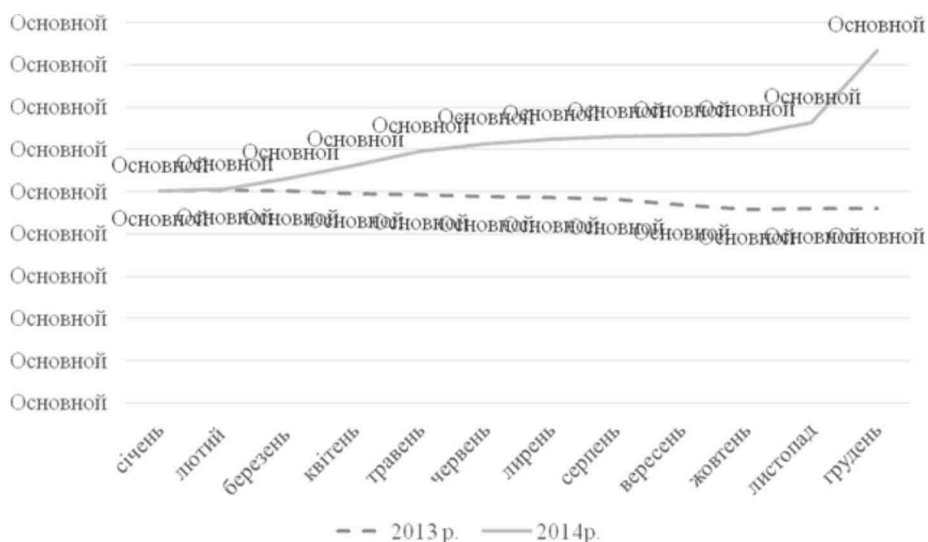
У 2014р. серед регіонів країни найвищі темпи приросту споживчих цін спостерігалися в Одеській, Рівненській, Чернігівській та Львівській областях (27,2–26,7%); найнижчі – у Чернівецькій, Вінницькій та Донецькій областях (23,5–22,0%) [2]. При цьому розрив між найвищим і найнижчим показниками серед регіонів становив 5,2 в.п.

Одним із головних інфляційних факторів на ринку продовольства стало подорожчання хліба і хлібопродуктів на 35,1% (у 2013р. підвищення цін було незначним і становило лише 0,3%) (рис. 1).

Рисунок 1. Темпи приросту (зниження) цін на основні групи продуктів харчування у 2013-2014 роках (грудень до грудня попереднього року, %)

Серед товарів цієї групи найбільше зросли ціни на рис – в 1,8 раза. Продукти переробки зернових подорожчали в 1,7 раза (рис. 2) і найбільше – гречані крупи (у 2,2 раза) та пшеничне борошно (на 36,2%). Крім того, суттєво зросли ціни на хліб і макаронні вироби (на 26,4% і 25,9% відповідно).

Рисунок 2. Індекси споживчих цін на продукти переробки зернових у 2013-2014 роках (до грудня попереднього року, %)

Ще одним вагомим чинником, що вплинув на цінові процеси на продовольчому ринку у 2014р., стало суттєве зростання цін на м'ясо та м'ясопродукти (на 27,5%), тоді як у 2013р., навпаки, було зафіксовано зниження цін на 3,0%. Найбільше (на 37,4%) подорожчало м'ясо птиці, на 27,7% і 27,1% – свинина та яловичина. Високі темпи зростання цін (на 37,2%) спостерігалися і на рибу та продукти з риби.

Крім того, відбулося суттєве зростання цін на фрукти (на 55,9% проти здешевлення на 17,3% у 2013р.) (рис. 3). При цьому цитрусові подорожчали в 1,7 раза, банани – у 1,6 раза, яблука – в 1,3 раза.

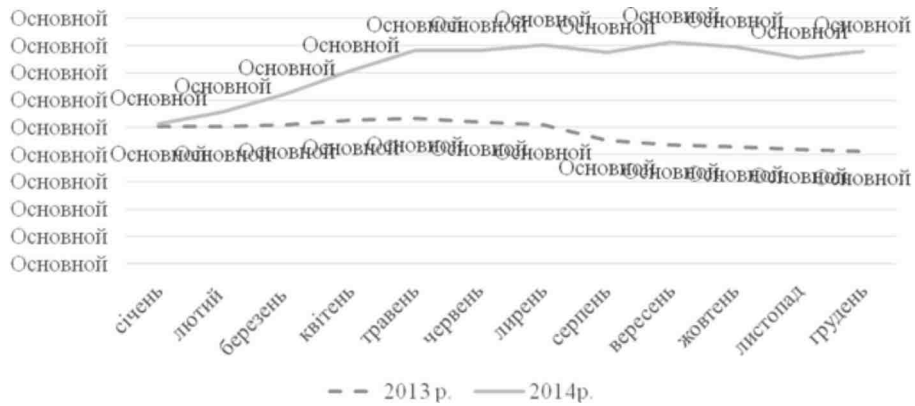

Рисунок 3. Індекси споживчих цін на фрукти у 2013-2014 роках (до грудня попереднього року, %)

Підвищення цін зафіксовано також і на цукор. Так, протягом січня-вересня зростання цін відбувалося в межах від 1,3% до 10,5%, за винятком липня, коли ціни залишилися без змін (рис. 4). Але в IV кварталі динаміка цін на цей товар була від'ємною (загальне зниження складало 11,9%), що пов'язано зі збільшенням виробництва цукру з буряку нового врожаю. У цілому за 2014р. ціни на цукор підвищилися на 22,8%.

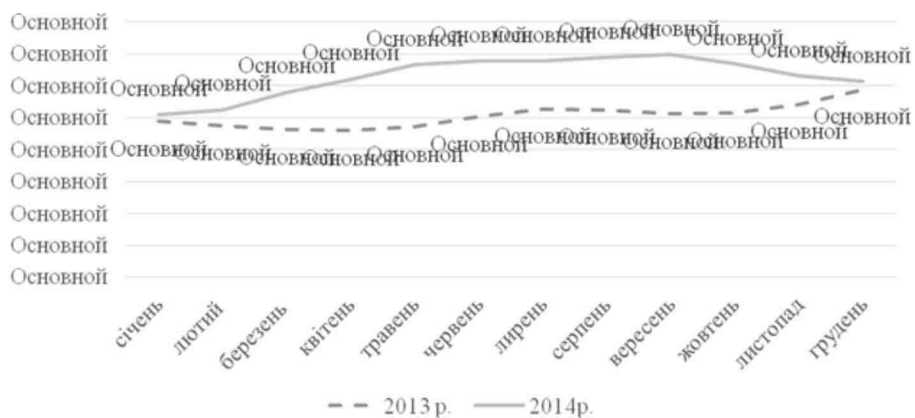

Рисунок 4. Індекси споживчих цін на цукор у 2013-2014 роках (до грудня попереднього року, %)

Суттєву роль у підвищенні цін на продукти харчування в цілому відіграло подорожчання олії та жирів. Так, сало зросло в ціні на 31,2%, соняшникова олія – на 27,4%, маргарин – на 16,4%, масло – на 9,2%. Водночас у 2014р. було зафіксовано відчутне подорожчання молока, молочних продуктів та яєць. Так, яйця подорожчали на 35,3%, молоко – на 13,7%, сири – на 12,4%, сметана – на 12,3%.

Разом із цим на продовольчому ринку у 2014р. відбулося здешевлення овочів (на 10,6%). Так, у січні-травні 2014р. темпи приросту цін на овочі коливалися у межах від 2,7% до 14,3%. Така динаміка цін є типовою та зумовлена сезонним зменшенням обсягів пропозиції. У червні ситуація набула протилежних рис: поява в масовому продажу овочів нового врожаю призвела до зниження цін на 9,3%, у липні – на 30,7%, у серпні – ще на 20,8%. Загалом протягом червня-вересня овочева продукція подешевшала на 50,4%, але в IV кварталі відбулося сезонне зростання цін (на 27,2%). Як наслідок, зниження цін на окремі овочі за 2014р. було суттєвим, зокрема, цибуля подешевшала на 49,1%, картопля – на 37,8%, морква – на 16,0%, буряк – на 11,9%.

Серед регіонів у 2014р. найбільше подорожчання продуктів харчування відбулося в Луганській, Чернігівській та Рівненській областях (на 29,9-27,0%), і найменше – у Полтавській, Київській, Черкаській та Херсонській областях (на 22,2-20,4%).

В цілому 2014 рік був сприятливим з точки зору природно-кліматичних умов. Отже, значні коливання цін не можуть бути обумовлені зміною пропозиції продукції, яка, за даних умов, мала б призвести до значного зниження цін. Такі зміни пов'язані зі зростанням витрат на виробництво продукції та зміною політичної ситуації відносно реалізації на зовнішньому ринку.

Якщо розглядати дану проблему з урахуванням глобальних змін на світовому продовольчому ринку, слід зазначити, що у зв'язку зі зростанням світових цін на продовольство для України актуалізується потреба системного вирішення питань щодо: підвищення фінансових ефектів від експорту готової харчової продукції та сільськогосподарської сировини; забезпечення фінансової доступності продовольства для українського населення; стримування зростання цін на продовольство на внутрішньому ринку. Важливо врахувати сучасний досвід фінансових реформ ЄС, скерований на обмеження спекуляцій з товарними ф'ючерсами. Потрібно розробити фінансові механізми стримування спекулятивної активності на продовольчому ринку України, які доцільно врахувати в нормативно-правових актах України. Слід розробити в Україні можливі сценарії та спрогнозувати фінансові ефекти від зростання світових цін на продовольство, в тому числі проаналізувати їх вплив на розвиток внутрішніх інфляційних процесів, скорочення платоспроможного попиту внутрішнього ринку на непродовольчі товари, платіжний баланс та ін. Доцільно створити стратегічний план дій у фінансовій сфері, що пов'язано з можливою довгостроковою тенденцією підвищення цін на продовольство, який має включати: інструменти фінансово-організаційного сприяння експорту української продовольчої продукції (понад потреби внутрішнього ринку); фінансові, зокрема фіскальні, стимули розширення внутрішнього виробництва готової харчової продукції та відповідного скорочення її імпорту; регламентування поведінки інвесторів з метою недопущення фінансових спекуляцій на продовольчому ринку; підвищення його фінансової прозорості; регламент запровадження в обіг цінних паперів (у тому числі деривативів) на сільськогосподарську продукцію тощо [3].

Висновки. На цінову ситуацію, яка склалася на споживчому ринку у 2014р., першочерговий вплив мало зростання цін на продукти харчування, адміністративні підвищення цін у сфері житлово-комунальних послуг, високі негативні очікування в суспільстві на тлі знецінення національної валюти. Реалізація пріоритетних напрямів та фінансових механізмів розвитку продовольчого сектора в Україні передбачає застосування інструментів фінансово-організаційного сприяння експорту української продовольчої продукції (понад потреби внутрішнього ринку), фінансові, зокрема фіскальні, стимули розширення внутрішнього виробництва готової харчової продукції та відповідного скорочення її імпорту, регламентування поведінки інвесторів з метою недопущення фінансових спекуляцій на продовольчому ринку; підвищення його фінансової прозорості, запровадження в обіг цінних паперів (у тому числі деривативів) на сільськогосподарську продукцію тощо.

Список використаних джерел.

1. Зміни цін і тарифів на споживчому ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Індекси споживчих цін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Дергалюк І. В. Про посилення фінансової складової забезпечення світової продовольчої безпеки / І. В. Дергалюк // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. — 2011. — №2 (46). — С. 82—86.

References.

1. Zminy tsin i taryfiv na spozhyvchomu rynku, [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Indeksy spozhyvchykh tsin, [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Derhaliuk, I. V. (2011), "Pro posylennia finansovoi skladovoi zabezpechennia svitovoi prodovolchoi bezpeky", *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy Ser. : Ekonomika*, vol.2 (46), pp. 82—86.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"